

УДК 330.567.4:330.342.151-021.65"1990/2013"

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН У СТРУКТУРІ СУКУПНОГО ПОПИТУ ПОСТРАДЯНСЬКИХ ДЕРЖАВ

Наталія Кузенко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців 19/304, м. Львів, Україна, 79000,
тел. (032) 239-46-02, e-mail: n_kuzenko@ukr.net*

Здійснено порівняльний аналіз особливостей структури сукупного попиту країн Прибалтики та Білорусі, України та Молдови протягом 1990–2013 рр. Виявлено деякі особливості як у загальній структурі сукупного попиту, так і у структурі кожного зі складових елементів сукупного попиту: споживчого попиту, попиту з боку держави, валових інвестицій та експортно-імпортних операцій. Зроблено висновки щодо взаємозв'язку структури сукупного попиту та рівня добробуту досліджуваних держав. Протягом початкового періоду економічне зростання у пострадянських державах забезпечували, здебільшого, за рахунок приватного споживання, а згодом значний вплив на нього мали глобалізаційні чинники. Структура попиту домогосподарств пострадянських держав залежала від зміни доходів.

Ключові слова: структурні зміни; структура сукупного попиту; економічний розвиток; перехідні економіки; пострадянські держави; процес трансформації.

Трансформаційні процеси, що передбачали здійснення структурних та інституційних змін, в економіці пострадянських держав протягом двох останніх десятиліть часто відзначались чималими суперечностями. Дослідження напрямів та прогнозування пріоритетів економічного розвитку пострадянських держав сьогодні привертають значну увагу вчених, насамперед, в умовах їхньої інтеграції у світове господарство.

Перехід цих держав до ринку передбачав, зокрема, зміну умов та підходів до господарювання. У ринковій економіці рівень споживання та його структуру розглядають як один з показників рівня добробуту держави, оскільки вищий рівень добробуту дає змогу споживати більшу кількість товарів і послуг. До того ж, зі зростанням рівня добробуту структура сукупного попиту змінюється: чим вищим є рівень розвитку держави, тим більшу частку у структурі приватного споживання займають витрати на споживання товарів вищої споживчої цінності та послуги; у структурі державних видатків переважають інвестиційні видатки у виробничу та невиробничу сфери; інвестиції активно залучають у реальний сектор економіки та сферу послуг; у структурі торгівлі переважають кінцеві товари, високотехнологічна продукція. Забезпечення якісного економічного зростання та вищого рівня економічного розвитку пострадянських держав безпосередньо пов'язано зі змінами у структурі сукупного попиту, що, своєю чергою, актуалізує дослідження цієї проблематики.

Саме тому метою нашої статті є виявлення особливостей змін у структурі сукупного попиту цих держав протягом 2000–2013 рр., що дозволить оцінити напрями та перспективи їхнього розвитку, а також запропонувати шляхи удосконалення політики щодо змін у структурі сукупного попиту.

Оскільки одним з методів обчислення ВВП є метод обчислення ВВП як суми складових сукупного попиту – особистих видатків на споживання (С), інвестицій (І), урядових видатків (G) та різниці між експортом (X) та імпортом (M) [7, с. 22], то збільшення кожного з цих компонентів збільшує ВВП. Отже, завдяки аналізу тенденцій змін у структурі сукупного попиту виявлено напрям змін, який дозволить зробити певні припущення щодо ваги кожного з цих компонентів у економічному зростанні.

Аналізом структури та динаміки складових сукупного попиту займалися багато вітчизняних та іноземних вчених. Структуру сукупного попиту України аналізували В. Геєць [1], І. Крючкова [2], М. Сайкевич [3], Л. Чернецька [4] та інші. Окремі аспекти аналізу сукупного попиту та його складових у перехідних економіках висвітлено у працях Дж. Кершоу та Р. Левіна [5], М. Канділ [6] та інших.

Оскільки економічний розвиток та його напрями у досліджуваних державах є відмінними, то у нашому дослідженні виокремлено кілька груп – країни Прибалтики (Естонія, Латвія, Литва), ресурснадлишкові країни (Азербайджан, Казахстан, Росія), а також Білорусь, Молдова та Україна.

У досліджуваному періоді простежуємо суттєві зміни показників структури сукупного попиту в державах пострадянського простору. Практично у всіх країнах пострадянського простору 1990 року переважала частка споживчих видатків домогосподарств та неурядових організацій. Цей показник здебільшого у країнах сягає близько 60–70 %. Проте в Естонії, Росії, Білорусі та Україні він менший.

У країнах Прибалтики 2013 року частки загальних видатків та кінцевих споживчих видатків дещо зменшились, порівняно з 2000 роком, проте зазначимо, що зміни у структурі сукупного попиту країн Прибалтики відбувалися тут до 2007 року на фоні зростання доходів, а їхнє зменшення упродовж 2007–2009 рр. пов'язане з кризовими явищами у світовій економіці (табл. 1).

Зокрема, в Естонії 2000 року частка споживчих видатків домогосподарств збільшилась, порівняно з 1990 роком (48,7 %), і становила 55,5 %, а 2010 р. та 2013 р. – дещо зменшилась. Частка кінцевих споживчих видатків уряду збільшувалась протягом цих років: 2013 року цей показник становив 19 % проти 16,3 % 1990 року. Частка валового капіталу збільшилась 2013 року, порівняно з початковим роком трансформацій. Обсяги зовнішньої торгівлі теж зросли.

У Латвії частка кінцевих споживчих видатків зменшувалась 2000 року та 2012 року, порівняно з 1990 роком, проте частка цього показника є значною і перевищує 60 %. Тут значно зросли кінцеві споживчі видатки уряду – з 7,7 %

(1990) до 17,6 % (2013). Частка валового капіталу у ВВП з 1990 року збільшилась відносно 2013 року. Щодо експорту та імпорту, то їхні обсяги значно збільшились.

Таблиця 1

Структура сукупного попиту країн Прибалтики (частка від ВВП, у %, цінах та ПКС поточного року), 1990–2013 рр.

Країна	Роки	ВВП	Загальні видатки	Кінцеві споживчі видатки	Кінцеві споживчі видатки домогосподарств та неурядових організацій	Кінцеві споживчі видатки уряду	Валовий капітал	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг
Естонія	1990*	100	93,1	64,9	48,7	16,3	21,7	57,9	52,3
	2000	100	102,7	73,8	54,7	19,1	28,9	61,6	64,9
	2010	100	93,6	72,4	52,3	20,1	21,3	75,1	68,8
	2013	100	97,4	70,6	51,5	19,1	26,8	86,1	84,6
	1990*— 2013	100	105	74,8	55,0	19,8	27,9	74,2	78,7
Латвія	1990	100	115,5	77,6	69,6	7,7	20,5	42,3	43,6
	2000	100	108,1	84,4	63,4	20,9	23,7	37,3	45,3
	2010	100	101,5	82,1	63,9	18,1	19,4	53	54,4
	2013	100	102,9	79,5	61,9	17,6	23,4	59,4	62,3
	1990— 2013	100	105,5	78,4	59,9	18,5	21,4	45,2	52
Литва	1990	100	108,3	75,4		21,4	26,2	49,5	57,7
	2000	100	106,3	87,4	64,6	22,8	18,8	44,7	51
	2010	100	101,9	83,7	64,1	19,7	18,1	65,4	67,3
	2013	100	98,7	79,6	62,8	16,8	19,1	84,1	82,8
	1990— 2013	100	106,7	84,3	64,6	20,6	22,2	50,0	56,7

Джерело: UNECE [4], World Bank [9].

Примітка: * для Естонії перший доступний рік – 1992.

У Литві, навпаки, протягом цих років спостерігали збільшення частки видатків домогосподарств та неурядових організацій до 64 %. Частка кінцевих споживчих видатків уряду майже не зменшилась і становила 2013 року 16,8 %. Натомість, значні зміни простежуємо у величині частки валового капіталу: цей показник зменшився 2013 року, порівняно з початковим періодом. Значно збільшились частка експорту та імпорту.

Незважаючи на те, що країни Прибалтики розвиваються в одному напрямі та є членами ЄС, структура сукупного попиту цих країн дещо відрізняється. Однак до спільних тенденцій змін у структурі споживчого попиту країн Прибалтики можна віднести зростання частки кінцевих споживчих видатків уряду, а також значне зменшення у цих державах частки валового капіталу щодо 1990 року. Зростання частки урядових видатків у цих державах засвідчило активну політику економічного розвитку держави, що носить інвестиційний характер. Зменшення частки валового капіталу до 2010 року, порівняно з початковими роками перехідного періоду, засвідчує, що капітал відігравав вирішальну роль у розвитку на початковому етапі трансформацій, проте згодом його роль дещо зменшилась.

Щодо часток експорту та імпорту у цих державах, то тут є певні особливості. Наприклад, в Естонії та Литві частки експорту та імпорту є високими і значно перевищують аналогічні показники Латвії, що свідчить про великі обсяги експортно-імпортних операцій. Зазначаємо, що у структурі як експорту, так і імпорту країн Прибалтики переважає продукція обробної промисловості.

Зміни у структурі сукупного попиту відбулись і у ресурсонадлишкових державах (табл. 2).

В Азербайджані та Казахстані відбулось значне зниження частки кінцевих споживчих видатків домогосподарств та неурядових організацій, хоча рівень ВВП на душу населення тут зріс, порівняно з 1990 роком. В Азербайджані цей показник знизився з 65,7 % 1990 року до 39,6 % 2010 року, а у Казахстані – з 67,1 % до 45,4 %, відповідно. У Росії частка кінцевих споживчих видатків домогосподарств та неурядових організацій зросла з 48 % (1990) до 52 % (2010). Незначну позитивну динаміку спостерігаємо 2013 року. Для Азербайджану та Казахстану 2010 року характерна низька частка кінцевих споживчих видатків уряду – 10,9 % і 10,8 %, відповідно. У Росії цей показник 2010 року становив майже 19 %, а 2013 року суттєвих змін не відбулось. Частка валового капіталу знизилась 2010 року відносно 1990 року у всіх цих державах, проте 2013 року спостерігаємо позитивну динаміку. Порівняно з початком 90-х років, 2013 року спостерігаємо зменшення частки експорту у цих державах. Щодо змін частки імпорту, то кардинально вони відбулись в Азербайджані: 1990 р. – 76 %; 2013 р. – 27 %. У Казахстані частка імпорту дещо зменшилась до 27,6 % 2013 року проти 30,5 % 1990 року, а у Росії цей показник 1990 року становив 17,9 %, а 2013 року – 22,5 %.

Таблиця 2

Структура сукупного попиту ресурсонадлишкових країн (частка від ВВП, %, у цінах та ПКС поточного року), 1990—2013 рр.

Країна	Роки	ВВП	Загальні видатки	Кінцеві споживчі видатки	Кінцеві споживчі видатки домогосподарств та неурядових організацій	Кінцеві споживчі видатки уряду	Валовий капітал	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Азербайджан	1990*	100	117,6	95,8	65,7	30,1	21,8	57,4	76
	2000	100	100,2	79,6	64,4	15,2	20,7	40,2	38,4
	2010	100	68,6	50,5	39,6	10,9	18,1	54,6	20,8
	2013	100	78,1	53,4	42,2	11,2	24,7	48,7	26,9
	1990*—2013	100	98,2	70,3	57,0	13,3	28,0	47,7	44,8
Казахстан	1990	100	126,2	79,5	67,1	12,4	46,7	7,8	30,5
	2000	100	92,1	74	61,9	12,1	18,1	56,6	49,1
	2010	100	81,6	56,2	45,4	10,8	25,4	44,2	29,9
	2013	100	84,8	58,6	48	10,6	26,2	39,5	27,6
	1990—2013	100	95,6	69,9	58,2	11,8	25,7	43,7	41,4
Росія	1990	100	99,1	69	48,2	20,8	30,1	18,2	17,9
	2000	100	80	61,3	46,2	15,1	18,7	44,1	24
	2010	100	92,8	70,2	51,5	18,7	22,6	29,2	21,1
	2013	100	94,1	71,5	51,9	19,5	22,6	28,4	22,5
	1990—2013	100	91,0	67,7	49,6	18,1	23,4	32,3	23,6

Джерело: UNECE [4], World Bank [9].

Примітка: * для Азербайджану перший доступний рік – 1993.

Аналіз тенденцій змін у структурі сукупного попиту ресурсонадлишкових держав дає підставу зробити певні висновки. Зменшення часток приватного споживання, видатків уряду та валового капіталу в Азербайджані та Казахстані

зумовлено специфікою економічної політики цих держав. Значна залежність від експорту та коливань від його надходжень засвідчує експортоорієнтовану модель розвитку у цих державах. У Росії ситуація дещо схожа до тієї, що спостерігаємо у країнах Прибалтики: тут частка приватного споживання збільшилась, порівняно з 1990 роком; частка валового капіталу зменшилась; частка видатків уряду майже не змінилися і становить близько 20 %. Обсяги торгівлі збільшилися, проте структура експорту та імпорту подібна до структури експорту та імпорту Азербайджану та Казахстану.

Доволі неоднорідними є тенденції змін у структурі сукупного попиту Білорусі, Молдови та України (табл. 3). У Білорусі зміни у структурі сукупного попиту спостерігали, передусім, у збільшенні частки кінцевих споживчих видатків домогосподарств та неурядових організацій, валового капіталу, експорту та імпорту. Збільшення споживання відбувалось водночас зі збільшенням доходів, порівняно з 1990 роком. Натомість, частка кінцевих споживчих видатків уряду зменшилась. Отже, інвестиційна політика Білорусі сприяла розвитку виробництва, що забезпечувало економічне зростання держави, нарощування обсягів зовнішньої торгівлі.

Зазначимо, що у решті пострадянських держав зміни у структурі сукупного попиту відбувались на фоні зниження доходів, порівняно з 1990 р. Наприклад, у Молдові значно зросла частка кінцевих споживчих видатків домогосподарств та неурядових організацій: 2013 року цей показник сягав 94,6 % проти 62,2 % 1990 року. Також зросла частка кінцевих споживчих видатків уряду. Частка імпорту зросла тут з 51 % (1990) до 81,5 % (2013). Натомість, знизилась частка валового капіталу та експорту. Отже, Молдові, очевидно, не вдалось відновити та налагодити структуру вітчизняного виробництва, а споживчий ринок задовільняється здебільшого за рахунок імпортової продукції.

В Україні спостерігаємо також значні зміни. Частка кінцевих споживчих видатків домогосподарств та неурядових організацій 2013 року зросла, порівняно з 1990 роком, з 57,1 % до 73,4 %. Ледь змінилася частка кінцевих споживчих видатків уряду – з 16,5 % до 19,2 %. Щодо часток експорту та імпорту в Україні, то тут спостерігаємо суттєві зміни: порівняно з 1990 роком ці показники 2013 року збільшилися приблизно на 20 %. Частка валового капіталу тут знизилась: 1990 року цей показник становив 27,5 %, а 2013 року - 15,7 %.

Завдяки аналізу тенденцій змін у структурі сукупного попиту вдалося виокремити певні особливості цих держав, а також зробити певні висновки.

По-перше, протягом 1990–2013 рр. відбулися суттєві зміни у структурі сукупного попиту пострадянських країн під впливом різних чинників. Протягом 1990–2000 рр. економічне зростання у пострадянських державах забезпечували, здебільшого, завдяки приватному споживанню. Зростання часток приватного споживання та їхнє значення у цих економіках, окрім зростання доходів, пояснюємо також і зростанням частки приватного сектору у ВВП всіх пострадянських держав. Упродовж 2000–2010 рр. на економічне зростання цих

держав впливали різні чинники: для країн Прибалтики – приватне споживання та інвестиції; для ресурсонадлишкових держав – експорт та приватне споживання; для Білорусі, Молдови, України – капітал та експорт. Протягом 2011–2013 рр. зміни у структурі сукупного попиту доволі часто були результатом впливу глобалізаційних чинників.

Таблиця 3

Структура сукупного попиту Білорусі, Молдови та України (частка від ВВП, %, у цінах та ПКС поточного року), 1990–2013 рр.

Країна	Роки	ВВП	Загальні видатки	Кінцеві споживчі видатки	Кінцеві споживчі видатки домогосподарств та неурядових організацій	Кінцеві споживчі видатки уряду	Валовий капітал	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг
Білорусь	1990	100	97,7	71,1	47,3	23,8	26,6	46	43,6
	2000	100	101,8	76,4	56,9	19,5	25,4	64,7	68,2
	2010	100	112,5	71,3	54,5	16,8	41,2	53,2	66,9
	2013	100	104,2	65,5	51,4	14,2	38,7	61,2	64
	1990—2013	100,0	103,8	73,2	54,2	19,0	30,6	60,6	65,0
Молдова	1990	100	102,2	72,7	62,2	10,4	29,6	48,7	51
	2000	100	127	103	88,4	14,7	23,9	49,6	76,6
	2010	100	139,3	115,8	93,6	22,2	23,5	39,2	78,5
	2013	100	137,7	113,1	94,6	18,5	24,6	43,8	81,5
	1990—2013	100,0	127,1	97,8	78,3	19,5	29,3	47,0	74,1
Україна	1990	100	101,1	73,6	57,1	16,5	27,5	27,6	28,7
	2000	100	95	75,3	56,6	18,6	19,7	62,4	57,4
	2010	100	102,9	84,4	64,1	20,3	18,5	50,7	53,7
	2013	100	108,5	92,8	73,4	19,4	15,7	46,9	55,4
	1990—2013	100,0	101,2	77,4	58,3	19,1	23,7	45,9	47,1

Джерело: UNECE [4], World Bank [5].

По-друге, структура попиту домогосподарств пострадянських держав залежала від зміни доходів. Отож можемо припустити, що зростання споживчих витрат, передусім до 2010 року, пов'язано зі зростанням доходів. Окрім того, зі збільшенням доходів у досліджуваних країнах відбулось збільшення частки споживчих видатків на товари довготермінового вжитку та дозвілля.

По-третє, обсяги та структура державних видатків свідчать про напрями розвитку та пріоритети держави. Держави, що характеризуються високими доходами, збільшують видатки на освіту, здоров'я, економічні питання, державний порядок та загальні державні послуги. У країнах з низькими та середніми рівнями доходів у структурі державних видатків переважають видатки на загальні державні послуги, оборону, державний порядок та безпеку. Ці держави фактично не приділяють уваги таким питанням, як захист довкілля, забезпечення житлом, дозвілля, культура, релігія.

Щодо структури торгівлі пострадянських держав, то країни Прибалтики здебільшого торгують продукцією обробної промисловості, частки якої переважають як у експорті, так і в імпорті. У структурі експорту ресурсонадлишкових держав переважає пальне і продукція добувної промисловості (понад 70 % від загального експорту). Натомість, у структурі імпорту цих держав майже аналогічну частку займає продукція обробної промисловості. Такий стан пояснюємо тим, що внаслідок спеціалізації на сировинних секторах економіки тут відбувається перетікання ресурсів з інших галузей економіки у сировинні, що спричиняє занепад обробної промисловості та виникнення «голландської хвороби».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Геєць В. М.* Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні : монографія / В. М. Геєць та ін. ; за ред. В. М. Гейця ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. – Х. : Форт, 2003. – 437 с.
2. *Крючкова І.В.* Структурні чинники розвитку економіки України : монографія / Крючкова Ірина Володимирівна ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. – К. : Наукова думка, 2004. – 317 с. – (Сер. : Проект «Наукова книга»).
3. *Сайкевич М. І.* Сукупний попит у механізмі суспільного відтворення / Сайкевич М. І. // Економіка АПК. – 2001. – № 8. – С. 34–37.
4. *Чернецкая Л. С.* Структура и динамика совокупного спроса в переходной экономике Украины : монография / Лилия Сергеевна Чернецкая. – Одесса : Астропринт, 2008. – 159 с.
5. *Joseph A. Kershaw.* Poverty, Aggregate Demand and Economic Structure [Electronic resource] / Joseph A. Kershaw and Robert A. Levine // The Journal of Human Resources. – 1966. – Vol. 1. – № 1 (Summer). – P. 67–70. – (Published by : University of Wisconsin Press). – Access : <http://www.jstor.org/stable/145016>
6. *Kandil M.* Demand-Side Stabilization Policies: What Is the Evidence of Their Potential? / Kandil Magda ; IMF, IMF In-te. – Washington, 2000. – 30 p. – (IMF Working Paper).

7. *Sachs Jeffrey D.* Macroeconomics in the global economy (Chapter 2. Basic Concepts in Macroeconomics) / Jeffrey D. Sachs, Felipe B. Larraín. – Prentice Hall. – 1993. – P. 778

8. UNECE Database, 2015. – Access : <http://w3.unece.org/pxweb/>.

9. World Development Indicators // The World Bank. – 2015. – Access : <http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators>.

Стаття надійшла до редколегії 01.11.2014.

Прийнята до друку 01.12.2014.

THE FEATURES OF CHANGES IN THE AGGREGATE DEMAND STRUCTURE IN POST-SOVIET STATES

Nataliya Kuzenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
19/304, Sichovykh Striltsiv Str., Lviv, Ukraine, 79000,
tel. +38 (032) 239-46-02, e-mail: n_kuzenko@ukr.net*

In this article it was analyzed the changes in the structure of aggregate demand of post-Soviet states during 1990-2013 years. It was found a number of features in the overall structure of aggregate demand and the structure of each of the components of aggregate demand: consumer demand, government demand, gross investment and export-import operations. There was the conclusion about the interrelation structure of aggregate demand and the level of welfare in studied states made. During the initial period the growth in the post-Soviet states was provided mainly by private consumption and later globalization factors had a significant impact on it. Structure of consumer demand of post-Soviet states depended on changes in income. In the Baltic countries the share of manufactured goods dominated in both export and import structure. In the resource-riched countries fuel production and the mining industry dominated (70% of total exports).

Key words: structural change; the structure of aggregate demand; economic development; transitional economies; post-Soviet states; transformation.

ОСОБЕННОСТИ ИЗМЕНЕНИЙ В СТРУКТУРЕ СОВОКУПНОГО СПРОСА ПОСТСОВЕТСКИХ ГОСУДАРСТВ

Наталія Кузенко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
Ул. Сечевого Стрельцов, г. Львов, Украина, 79000,
тел. (032) 239-46-02, e-mail: n_kuzenko@ukr.net*

Проанализированы изменения в структуре совокупного спроса постсоветских государств в течение 1990-2013 гг. Выявлен ряд особенностей как в общей структуре совокупного спроса, так и в структуре каждого из составляющих элементов совокупного спроса: потребительского спроса, спроса со стороны государства, валовых инвестиций и экспортно-импортных операций. Сделаны выводы о взаимосвязи структуры совокупного спроса и уровня благосостояния исследуемых

государств. В течение начального периода экономический рост в постсоветских государствах обеспечивали в основном за счет частного потребления, а позже значительное влияние на него оказали глобализационные факторы. Структура спроса домохозяйств постсоветских государств зависела от изменения доходов.

Ключевые слова: структурные изменения; структура совокупного спроса; экономическое развитие; переходные экономики; постсоветские государства; процесс трансформации.